

РЕЦЕНЗИЯ

по конкурса за Доцент в научна специалност „Теория и история на културата“ към секция „Култура на Балканите“, Институт за балканистика при БАН

Кандидат: Гл. ас. д-р Гергана Георгиева Дончева

Рецензент: проф. Божидар Стефанов Манов, д.н.

Пристъпвам към анализ и оценка на хабилитационните трудове на единствения кандидат по обявения конкурс гл. ас. д-р Гергана Георгиева Дончева с любопитство и същевременно с очакване на сериозни, добре защитени авторски текстове. Основание за това ми дава доброто познаване на кандидатката като научен изследовател, не само защото сме от една професионална гилдия „Критика“ при Съюза на българските филмови дейци, но и защото поне от 19 години познавам и следя нейното научно развитие.

За обявения конкурс кандидатката се явява с 13 хабилитационни труда: две авторски монографии („Солунският кинофестивал: История, предизвикателства и метаморфози“, София, 2021; и „Образът на Балканите в балкански и западни филми: Стратегии за представяне“, Велико Търново, 2010), които биха били напълно достатъчни за целите на конкурса. Но в добавка тя представя и 11 статии в научни сборници, издадени у нас и в Обединеното кралство, както и в списанията „Кино“ и „Българска етнология“. Те всички са относими към същината на обявения конкурс, а като конкретна насоченост и количество дават цялостна представа за научните интереси, търсения и резултати, постигнати от кандидатката.

Монографията „Образът на Балканите в балкански и западни филми: Стратегии за представяне“ (2010) предлага изчерпателна, убедителна и с верни обобщения картина по темата с безспорна актуалност, отнесена към момента на публикуването. Текстът е информационно богат, фактологично наситен, с достатъчно

изследователски материал – с две думи полезно и пълноценно научно изследване. Защото Балканите винаги, а още повече през разглеждания от авторката период, оправдават семантичната си знаковост като регион с подчертана специфика, който при това поддържа своята митологична окраска при всеки възможен повод, във всякакви историко-политически, социално-икономически, етно-културни условия и събития. Неслучайно британският журналист и писател-сатирик Хектор Хю Мънроу – Саки (1870-1916) като военен кореспондент в региона през войните от началото на 20 век, остава в анализите на световната публицистика с бляскавата си афористична фраза: “Балканите произвеждат повече история, отколкото могат да понесат”.

В двете части на монографията „Балканите след края на студената война“ и „В търсене на балканската идентичност“ авторката постига желаната цялостна картина на Балканите през призмата на филмовата интерпретация в различни знакови заглавия от региона, но също така и в западни продукции. Но не самоцелно, а с водещ акцент за разбирането на сложните историко-политически процеси, регистрирани, осветени и анализирани с художествените възможности на екранната интерпретация. А особено интересна и обобщаваща целия текст на изследването е последната шеста глава “Ното Balkanikus: кой е той?” - не само вкусна за четене, но и като елегантна заключителна поанта на целия предшествващ текст.

Основателно по-голям изследователски интерес и читателски очаквания предизвиква другата, съвсем нова монография „Солунският кинофестивал: История, предизвикателства и метаморфози“ (2021) по няколко обективно безспорни причини. За първи път в българското кинознание се появява подобно изследване – на едно важно и много успешно световно кинематографично събитие, което се вписва сред най-знаковите филмови фестивали в съвременния киносвят. Впрочем, подобни изследвания не са толкова много и в световната практика или ако има такива (за фестивала в Кан, например) те са от национални автори и по-често написани като мемоарно обобщени исторически бележки на техни дълголетни функционери, напр. книгата на изключително авторитетния бивш Президент (а сега почетен Президент) на Кан г-н Жил Жакоб (Gilles Jacob, *Dictionnaire amoureux du Festival de Cannes*, 2018). Подобни

книги са по-скоро любопитни, но не и изследователски, без подчертан научен подход, организация и систематизация на богатия материал, социологически и социокултурни наблюдения и т.н.

А предложеният като основен хабилитационен труд на д-р Гергана Дончева е подготвен именно като сериозно, широко и задълбочено научно изследване с всички важни параметри на неговата изчерпателна цялост. Подходът е предимно исторически (като проследяване на фестивалната „биография“), но в тази структура отчетливо се очертават, изследват и обобщават основните характеристики на подобно огромно културно събитие през годините на съществени социални, икономически, политически, естетически и чисто организационни промени както в Гърция, така и на Балканите, в Европа и в света. Нещо повече, през тези десетилетия на сложни промени Солунският фестивал не само се съхранява и не просто оцелява, а се развива и успява с текущите си ежегодни издания до голяма степен да отрази тези важни национални, европейски и световни процеси в селекцията на своите филмови програми, съпътстващи паралелни събития, да развива и разширява интегрирания под обща „шапка“ международен филмов пазар „Агора“ и други полезни инициативи. С удовлетворение трябва да отбележим, че тази разрастваща се през годините фестивална структура и нейното обогатяване е уловена много добре в текста на монографията, при това с адекватни оценки и точни изводи в социокултурен план, като организационен мениджмънт и като еволюция на фестивалната селекция.

Структурата на текста е правилно построена, с логична последователност на отделните части, при това с добре постигнат баланс като обем и задълбоченост на анализите. Естествено начало са общите разсъждения и изводи относно основните характеристики на кинофестивалите като социокултурни събития, тяхната типология, категоризация, профили и функции. Следва в разумен обем история конкретно на Солунския фестивал и в частност, българското участие (присъствие) в неговите ежегодни издания. В тези по същество конкретни наблюдения върху Солунския фестивал авторката показва много добро познаване на фактическия материал, извлечен от огромен обем информационни източници, публикувани от

авторитетни автори в сериозни издания. Позоваването на повечето от отбелязаните книги и статии по същество изчерпват известните архивни и библиографски извори, които предоставят достоверна информация по темата. И в други свои научни публикации д-р Гергана Дончева е показвала подобно добросъвестно и отговорно отношение към съотносителите по темата литературни източници.

Възможно полезно допълнение на монографията (при продължаваща бъдеща изследователска работа) би било подобно задълбочено разглеждане и на Солунският международен документален кинофестивал (Thessaloniki Documentary Festival), създаден от покойния фестивален ерудит Димитри Ейпидес през 1999 г. под названието „Образи от XXI век“. Той се появи като „рожба“ на по-стария Солунски фестивал, но пък попадна в много интересен момент - дигитализация на цялата аудиовизуална индустрия, бързо улови и отрази този толкова съществен процес в развитието на киното. Така „по-малкият“ документален фестивал се организира солидно и досега се осъществява редовно от същия мениджърски екип, както и „големия“ Солунски фестивал (м. март всяка година) с много интересна програма документални филми от целия свят. В този смисъл двата фестивала носят родствена връзка, което предполага изследователския интерес и към документалния „брат“.

Дори само анализиранияте две монографии биха били достатъчни за убедително представяне в конкурса и защита на изискуемите критерии за присъждане на академичната длъжност „Доцент“. Но кандидатката добавя към хабилитационните си трудове и още 11 публикации от различни научни сборници, което потвърждава както активната ѝ изследователска работа през годините, така и разширения периметър на научните ѝ интереси и занимания. Няма да рецензирам педантично всички тези 11 сериозни статии, но следва да отбележа някои от тях, които потвърждават разностранни търсения и дори своеобразно изследователско любопитство.

Например статията „Сезонът на вещицата: Киномитология на магическото“ (2020) е определено твърде примамлива като поглед към специфичен сегмент от холивудската продукция.

Но пък в статията „Bulgaria: Reframing Contemporary Arthouse and Mainstream Cinema“ (2020) виждаме интересен и достоверен анализ

на съвременното българско кино (десетилетието 2008-2018 г.), поднесен с фокус към чуждестранни читатели, които предполагаемо знаят малко или почти нищо по темата.

Подобна авторитетна и полезна статия е „В търсене на Джейлан“ (сп. „Кино“, № 2-3, 2019) за големия турски режисьор Нури Билге Джейлан, но не като традиционен критически портрет, а именно като различен поглед и обновление в турското кино от края на 90-те години до днес, с верен акцент върху т. нар. хибриден модел на европейска копродукция, която в голяма степен, и то именно чрез филмите на Джейлан, промени картината на турското кино в международен план.

Би могло по подобен начин да разгледам и други от предложените статии, но и тези три публикации дават ясна представа за авторския подход в подобни текстове и сериозната задълбоченост при анализ на конкретните теми, обекти и субекти.

Затова си позволявам да обобщя: Всички представени хабилитационни трудове на кандидатката гл. ас. д-р Гергана Георгиева Дончева показват: задълбочените ѝ интереси към изследваната материя в областта на социо-културните процеси в съвременното балканско кино; добро познаване на конкретната фактология; верен фокус върху интересни и заслужаващи изследователско внимание теми и области на наблюдение; изграден правилен аналитичен подход; полезен баланс на рационални аргументи и изкуствоведски поглед; и не на последно място добре овладян професионален език и адекватен литературен слог.

Справката за научните приноси на д-р Гергана Дончева е достоверна, без ненужно „фортисимо“, а с коректно и точно изложени факти. Затова нямам никакви съмнения, че представените хабилитационни трудове са оригинални текстове и лично дело на кандидатката, без сянка от плагиатство.

Както отбелязах в началото на рецензията, познавам кандидатката по този конкурс гл. ас. д-р Гергана Дончева и следя нейното научно развитие отдавна: първо като рецензент на нейната дипломна работа в катедра „Културология“ на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ (2002); след това като рецензент на докторската ѝ

дисертация (2010); и сега като рецензент по тази хабилитационна процедура.

Междувременно съм наблюдавал нейни сериозни професионални изяви и редица публикации в специализирани издания, или при участието ѝ в някои професионални форуми: научни конференции, критически дискусии, фестивални пресконференции, различни събитийни обсъждания и други. Винаги съм оценявал положително сериозното ѝ присъствие и аргументирано участие в подобни трибуни, което е важна част от всекидневната професионална работа.

Затова сега към вече изразеното по-горе положително отношение относно нейната кандидатура и конкретно по отношение на приложените хабилитационни трудове, прибавям и общото ми положително впечатление от активното ѝ участие в редица професионални форуми през годините.

А тези комплексни наблюдения ми дават категорични аргументи да пледирам убедено пред уважаемото научно жури да присъди на кандидатката по тази хабилитационна процедура гл. ас. д-р Гергана Георгиева Дончева академичната длъжност „Доцент“.

Гласувам ДА!

27 юли 2021 г.

Проф. д.н. Божидар Манов